

**Toespraak Geert van Dartel (voorzitter Raad van Kerken in Nederland)
bij het afscheid van Tini Brugge, Joost Kahmann en Charlotte Kwak**

13 januari 2023

Beste Tini, Charlotte en Joost,

Het is een genoegen dat ik jullie op deze dag van jullie afscheid mag toespreken namens de Raad van Kerken om jullie te bedanken voor jullie jarenlange oecumenische inzet vanuit de Zorg voor de Schepping.

Het is op verzoek van Tini dat ik vandaag niet alleen haar toespreek. Het liefst zou ze alle vrienden en vrijwilligers waarmee ze heeft samengewerkt in dit dankwoord willen betrekken. En daarbij vandaag Charlotte en Joost in het bijzonder.

Charlotte, je was vanaf 2006 betrokken bij de website “liturgischbloemschikken” die daarna “symbolisch schikken” ging heten. Volgens de informatie die ik kreeg aangereikt heb je ontzettend veel gedaan, vaak tot in de late uren gewerkt. Je vormde samen met anderen een eigen werkgroep, voerde een kerkelijke jaarcirkel in waarvoor foto’s en teksten werden verzameld, stelde een overzicht samen van thema’s en trefwoorden met passende schikkingen en foto’s, maakte bloemschikkingen voor de Week van Gebed voor de eenheid, en hebt aanvullend materiaal gemaakt voor bijzondere dagen en feesten zoals Doop, Belijdenis en Huwelijk. En dat in een reeks van jaren. Niet onvermeld mag blijven dat als jullie in Amersfoort bij elkaar kwamen voor de website “sameneerlijketen” je ook altijd zorgde voor iets lekkers.

Veel dank Charlotte voor jouw inzet en zeer gewaardeerde bijdragen aan deze kunstzinnige en praktische vorm van oecumene die een appel doet aan onze verbeelding en aan een sobere eerlijke levensstijl.

Joost, ook jouw samenwerking met Tini begint in 2006. Tini schrijft over jou: “zonder zijn inbreng, kennis en persoonlijkheid waren er nu geen zes, indrukwekkende sites die het waard zijn te behouden.” Je bent van onschatbare waarde gebleken bij het ontwikkelen en uitbouwen van de verschillende websites en slaagde er ook in voor elke website een eigen webmaster te krijgen. Je zorgde voor goede begeleiding, gaf instructies, ging op bezoek als het nodig was, onderhield de communicatie. Ook zorgde je ervoor zelf bij de tijd te blijven zodat je kon inspelen op nieuwe ontwikkelingen. Dat alles ook vele jaren lang. De zorg voor de websites gaat je ter harte. In goede afstemming met Roland Meeuwsen heb je gezorgd voor een goede overdracht van deze digitale schat.

Veel dank Joost voor jouw grote inzet en bijdrage aan de digitale communicatie en ook voor de plezierige en vakkundige wijze waarop je anderen steeds hebt gesteund.

Tini, Onze wegen kruisten elkaar lang geleden voor het eerst in Bazel in mei 1989 bij de eerste Europese Oecumenische Assemblee, één van de hoogtepunten van het Conciliair Proces voor gerechtigheid, vrede en behoud van de schepping. De zorg voor de schepping had in onze katholieke delegatie onder leiding van wijlen Mgr. Jozef Lescauwaet in jou de best denkbare pleitbezorger. Maar ik denk niet dat wij in die jaren al zoals jij doordrongen waren van de oecumenische en wereldwijde betekenis van de Zorg voor de Schepping. Voor mij, zoveel is zeker, gold dat toen nog niet.

Ook toen al, in 1989, was jouw passie voor een ecologische spiritualiteit in de traditie van de heilige Franciscus ingebed in een oecumenisch samenwerkingsverband. In de uitgave van Oecumenische Bezinning "Ongekende Jaren over 35 jaar Kerk en Milieu", samengesteld door Kees Tinga, is dat terug te lezen. Het is veelzeggend dat vrienden of bondgenoten van het eerste uur elkaar door de jaren heen altijd hebben vastgehouden en samen zijn blijven optrekken: samen met Kees Tinga, Daan van Heere, Mark van Kuilenburg, Christiaan Hogenhuis, Jaap van der Sar, Nellie Smeenk-Enserink, Hans Schravessande, Marijke van Duin, Marjolein Tiemens-Hulscher en vele anderen heb je een stempel gedrukt op deze periode.

Jullie missie was en is om via bewustwording over de uitputting van de aarde bij te dragen aan verandering van mentaliteit, gedrag, leefwijze in kerk en samenleving. Ja, ook bij te dragen aan radicale maatschappelijke verandering. In de podcast die Roland Meeuwse naar aanleiding van "Ongekende Jaren" maakte, vertelt Kees Tinga dat de aandacht voor het milieu golfbewegingen kent. In de jaren negentig had Kerk en Milieu de wind mee, in het eerste decennium van deze eeuw verflauwt de aandacht en vallen subsidies weg. De encycliek Laudato Si' van paus Franciscus in 2015 geeft een nieuwe impuls aan de aandacht voor klimaatverandering en de noodzaak van radicale omkeer. Maar de echte wake-up call komt toch van de internationale klimaatrapportages, de alarmerende IPCC rapporten en de daarmee corresponderende ervaringen wereldwijd van de dramatische gevolgen van klimaatverandering. Klimaatverandering wel of niet is geen punt van discussie meer, maar een feit.

Tegen de achtergrond van die ontwikkeling is de vraag hoe we ons daartoe verhouden en hoe we als kerken kunnen bijdragen aan verandering ten goede. Waar dienen we vanuit de kerken de energie op te richten? Op politieke beïnvloeding, op het voeren van publieksacties voor het klimaat, op bewustzijns en mentaliteitsverandering?

Deze benaderingen en accenten zijn allemaal aanwezig in oecumenische initiatieven gericht op de zorg voor de schepping. En het zou niet goed zijn de een tegen de ander uit te spelen. Wel valt mij op, Tini, dat in jouw volgehouden engagement dat ingebed is in de franciscaanse traditie de spirituele dimensie prominent aanwezig is. En dat je handreikingen op de websites die je hebt geïnitieerd altijd concreet en uitvoerbaar zijn. Je bewogenheid spreekt ook uit de titels van de vele publicaties die je samen met anderen sinds 1987 het licht hebt doen zien: "Als de schepping zucht" (1987), "Bondgenoten in Gods schepping" (1997), "Van kerktuin tot hof van lof", "Oog voor de Schepping, liturgie en bloemwerk rond Kerst, Pasen en Pinksteren" (2001) tot "Levend Huis; ecospiritualiteit en schepping" (2008).

Vorig jaar verscheen bij Docete met het oog op de Floriade in Almere de door jou samengestelde uitgave Bloemen voor Moeder Aarde, dertig jaar symbolisch schikken op de adem van de seizoenen, thuis en in kerken. De verbinding tussen de schoonheid van de schepping, de wisseling van de seizoenen en het ritme van het kerkelijk jaar is iets buitengewoons. En dat heb je in deze uitgave weer laten zien.

Wat beklijft van een levenslange zorg voor de schepping? In de brochure "Ongekende Jaren" klinkt wel wat teleurstelling door over de te geringe doorwerking van alle inspanningen in institutionele kerkelijke structuren. Bij jou neemt Kees Tinga een voorzichtig optimisme waar omdat momenteel de aandacht voor klimaatverandering erg groot is alsook het dat in het maatschappelijk bestel en het persoonlijk leven fundamentele veranderingen onontkoombaar zijn.

Hoe zal dat in gang gezet worden? Keert de wal het schip, gaat het met gewelddadige schokken en fricties die zich zowel in de natuur als in de geschiedenis voordoen? Of keren wij toch nog tijdig om en komen we terug op onze schreden? Dat is de vraag waar jij de goede richting in gewezen hebt en met Paulus zeggen kunt: "Maar ik heb de goede strijd gestreden, de wedloop volbracht, het geloof behouden" (2 Tim. 4,7). De erekrans van de gerechtigheid waarover Paulus spreekt mag in jouw geval een prachtige bloemenkrans zijn.

Graag sluit ik mijn dankwoord aan jou, Tini, af met een tekst uit de brochure Bloemen bij dit jaargetijde dat Winter heet, maar het niet echt is:

Winter *Verwondering: takken, vorm en kleur*

Heldere koude luchten: takken tekenen zich prachtig af. Kijk eens naar de vorm: recht of krom, naar de aarde gericht of op de hemel. Een bandwilg.. inkeer in de wintertijd, voorbereiding op Pasen!

*Ik denk aan bomen
en hoe ze schijnbaar zonder pijn
hun bladeren kunnen loslaten
en in de diepte van hun wortels keren
voor vernieuwing en slaap
(Mary Sarthon, in: Aarden in geloof)*

Overal is snoeihout, van wilgen, fruitbomen, bessen.
Snoeien is ruimte scheppen voor nieuw leven.

*Je hebt een ruimte aangeraakt,
een stilte diep in mij van binnen,
ik kan een mens om niet beminnen.
Jij hebt een ruimte aangeraakt,
jij hebt ons ruim en licht gemaakt.*

(Andries Govaert, in: Uit Aarde)